

گزارش تحلیلی:

تجارت خارجی کشور در دوازده ماهه ۱۳۹۷

کمیسیون توسعه صادرات

تهیه کننده: دکتر حسن ولی بیگی

تاریخ: ۱۳۹۸/۰۲/۰۴

فهرست مطالب

۳	چکیده:
۴	تجارت در سال ۱۳۹۷
۵	تجارت در اسفندماه سال جاری
۶	تراز تجاری
۷	ارزش واحد صادرات
۷	رابطه مبادله
۹	سبد صادراتی کشور
۱۱	جغرافیای صادراتی کشور
۱۳	خلاصه گزارش و تحلیل وضعیت:

تجارت خارجی کشور در دوازده ماهه ۱۳۹۷

چکیده:

در سال ۱۳۹۷ تجارت کل کشور بالغ بر ۸۷ میلیارد دلار شد که در مقایسه با سال پیش ۱۴/۴ درصد کاهش نشان می‌دهد. این کاهش عمدتاً از ناحیه واردات بوده است. در دوازده ماهه ۱۳۹۷ ارزش صادرات غیرنفتی ۴۴/۳ میلیارد دلار بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل کاهش ۵/۷ درصد در ارزش و ۱۱/۸ درصدی در وزن را تجربه کرده است. در مقابل ارزش واردات در همین مدت ۴۲/۶ میلیارد دلار بود که در مقایسه با مدت مشابه سال قبل کاهش ارزش ۲۱/۷۵ درصدی و کاهش وزن به میزان ۱۷/۵۳ درصد داشته است. مقایسه آمار صادرات و واردات حاکی از مازاد تراز تجاری معادل ۱۶۹۸ میلیون دلار در سال ۱۳۹۷ است که نسبت به سال قبل به جهت کاهش شدید واردات، افزایش چشمگیری را نشان می‌دهد.

بررسی صادرات کشور نشان می‌دهد که سهم کالاهای منبع محور بویژه پایه نفتی در سبد صادراتی کشور در حال کاهش بوده و بدین ترتیب سبد صادراتی در حال دگرگونی است. شاهد این موضوع نیز کاهش سهم صادرات میعانات گازی است که در ۱۲ ماهه منتهی به اسفند ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل، به لحاظ ارزش اکتی نزدیک به ۳۰ درصد را تجربه کرده است. در نتیجه بیشترین سهم در سبد صادراتی ایران متعلق به سایر کالاها با سهم ارزشی بیش از ۵۷ درصد بوده و پس از آن پتروشیمی با سهم ارزشی نزدیک به ۳۲ درصد قرار دارد.

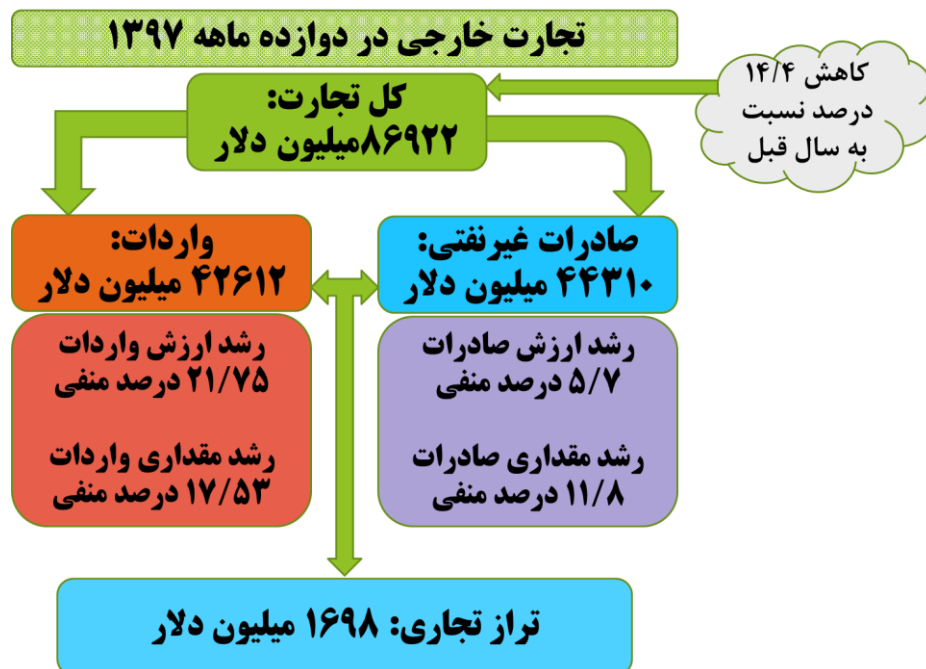
تمرکز جغرافیایی صادرات همچنان بالاست و گرایش به سمت کشورهای منطقه در حال افزایش است. اما کاهش واردات کشورهای منطقه (۱۲ درصد در سال ۲۰۱۸ نسبت به ۲۰۱۷) از این حیث تهدیدی برای این نوع جهت‌گیری است. با این وجود در سال ۱۳۹۷ صادرات به کشورهای منطقه ۲/۵ درصد افزایش داشته که منجر به افزایش سهم بازار به ۲/۸ درصد در منطقه شد.

بر اساس اطلاعات منتشره گمرک ارزش هر تن کالای صادراتی در سال ۱۳۹۷ معادل ۳۷۸ دلار بوده که در مقایسه با مدت سال پیش ۷ درصد افزایش دارد. روند کاهشی ارزش واحد صادرات از سال ۱۳۹۱ (۵۲۱ دلار) حاکی از روند رو به رشد خام فروشی در کشور است.

تجارت در سال ۱۳۹۷

در سال ۱۳۹۷ تجارت کل کشور بالغ بر ۸۶۹۲۲ میلیون دلار بود که در مقایسه با سال پیش ۱۴/۴ درصد کاهش نشان می‌دهد. این کاهش عمدتاً مربوط به واردات بوده است.

از این میزان ارزش تجارت، ۴۴۳۱۰ میلیون دلار^۱ آن مربوط به صادرات غیرنفتی کشور (به وزن ۱۱۷۲۲۸ هزار تن) بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل کاهش ۵/۷ درصد در ارزش و ۱۱/۸ درصدی در وزن را شاهد هستیم. در مقابل با توجه به سیاستهای کنترل واردات در همین مدت ۴۲۶۱۲ میلیون دلار کالا (به وزن ۳۲۰۴۶ هزار تن) به کشور وارد شده است. مقایسه آمار واردات با مدت مشابه سال قبل حاکی از کاهش ارزش به میزان ۲۱/۷۵ درصد و کاهش وزن به میزان ۱۷/۵۳ درصدی است.

نمودار ۱: نمایشی از اجزاء تجارت خارجی کشور و رشد آنها در سال ۱۳۹۷

^۱ بدون صادرات نفت و صادرات چمدانی

تجارت در اسفندماه سال جاری

در اسفندماه ۱۳۹۷ کالاهایی به ارزش ۴۲۳۲ میلیون دلار به بازارهای صادراتی ارسال شده است و در مقابل نیز کالاهایی به ارزش ۴۱۱۱ میلیون دلار از شرکای تجاری وارد کشور شده است. این ارقام حاکی از مزاد تجاری معادل ۱۲۱ میلیون دلار است.

بر اساس نمودار زیر افت در صادرات ماهانه که از آبانماه شروع شده بود در اسفند ماه به رقم مهرماه رسید. متوسط ماهانه صادرات غیرنفتی کشور تا اسفند ماه سال ۱۳۹۶ معادل ۳۹۱۵ میلیون دلار بوده که در سال ۱۳۹۷ به ۳۶۹۲ میلیون دلار کاهش یافت (کاهش ۵/۷ درصدی).

نمودار سمت راست آمار صادرات ماهانه را برای سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ نشان می‌دهد. تا مهر ماه صادرات ماهانه در سال ۱۳۹۷ به دلیل جهش نرخ ارز بالاتر از ماههای مشابه سال ۱۳۹۶ است. لیکن از آبان ماه ۱۳۹۷ به بعد ارزش صادرات پایین‌تر از سال ۱۳۹۶ شده است. بررسی تحولات تجارت خارجی کشور نشان می‌دهد که در ماههای ابتدایی با افزایش نرخ ارز، هجوم به سمت صادرات، ارزش صادرات را به اوج رساند ولیکن با ابلاغ بخشنامه ۱۳۹۷/۰۱/۲۲ و تا تاثیرگذاری آن، از شتاب صادرات گرفته شد و از خرداد تا مهر صادرات یکنواختی را شاهد بودیم. بلافاصله بعد از صدور بخشنامه‌های متعدد اثرگذار بویژه برگشت ارز حاصل از صادرات ظرف مدت سه ماه در ماه‌های مرداد و شهریور و ابلاغ آن و وقفه تاثیرگذاری آنها، کاهش چشمگیر صادرات از آبان ماه به بعد را شاهد هستیم. با تقویت صادرات از آبانماه، در اسفند ماه سطح صادرات به مهر ماه رسید، لیکن همواره از سال ۱۳۹۶ کمتر بوده است.

نمودار سمت چپ نیز تاثیر سیاستهای کنترل واردات را از طریق صدور بخشنامه‌های متعدد، ایجاد بورکراسی پیچیده برای طی مراحل واردات و افزایش نرخ ارز را بر واردات کشور نشان می‌دهد. ذکر این نکته لازم است که تاثیر این سیاستها منجر به کاهش واردات بویژه در کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای شد. پیامد آن نیز آسیب‌پذیری صادرات کشور از کانال رشد اقتصادی بوده است.

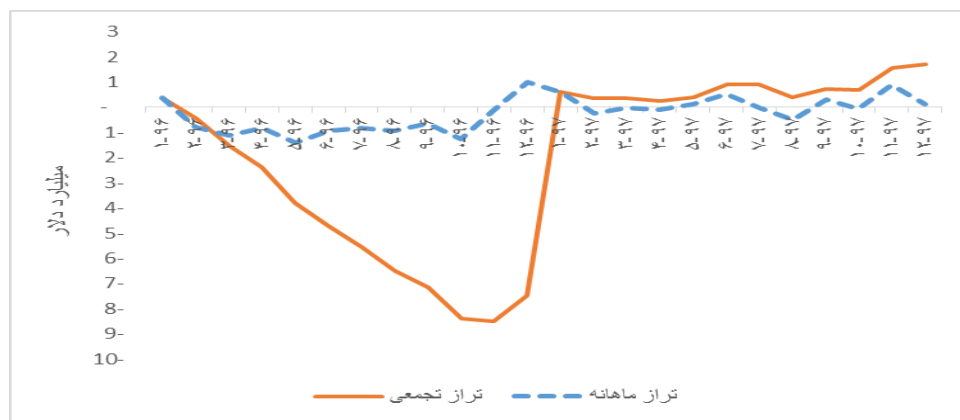
نمودار ۲: صادرات غیرنفتی و واردات کشور در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ به تفکیک ماهانه (میلیون دلار)

تراز تجاری

بر اساس اطلاعات منتشره شده، تراز تجاری کشور در اسفندماه مزاد ۱۲۱ میلیون دلاری را نشان می‌دهد. همچنین حساب جاری کالایی (تراز تجاری) تجمعی دوازده‌ماهه کشور رقمی معادل ۱۶۹۸ میلیون دلار مزاد را نشان می‌دهد. این مزاد به دلیل افزایش نرخ ارز و افزایش بورکراسی اداری که منجر به کنترل واردات شده، به گونه‌ای که در سال پیش کسری ۷/۵ میلیاردی تجربه شده بود.

نمودار ۳: تراز تجاری ماهانه و تجمعی غیرنفتی کشور در سالهای ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ به تفکیک ماهانه

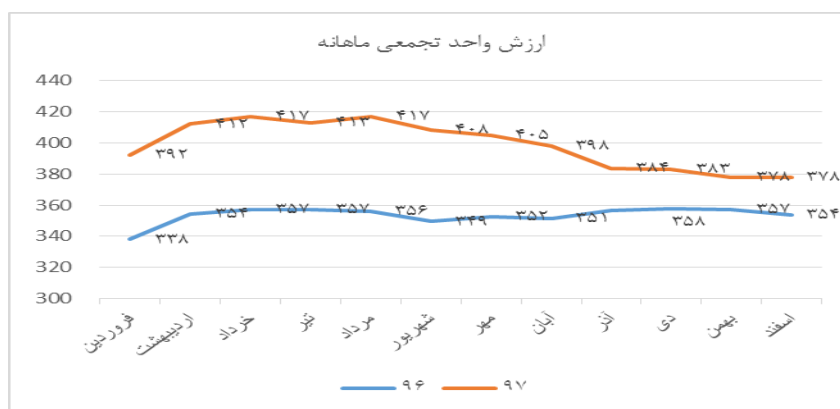
ماخذ: گمرک ج.ا.ایران.

ارزش واحد صادرات

ارزش واحد صادرات که از تقسیم ارزش صادرات بر مقدار آن بدست می‌آید، جایگزینی برای قیمت هر کیلو محصول صادراتی است و ارزشهای بالاتر این شاخص نشان دهنده، صادرات کالاهای با ارزش افزوده بالاتر است.

بر اساس اطلاعات منتشره گمرک ارزش هر تن کالای صادراتی در سال ۱۳۹۷ معادل ۳۷۸ دلار بوده که در مقایسه با مدت سال پیش ۷ درصد افزایش دارد. این در حالی است که ارزش هر تن کالاهای صادراتی کشور در سال ۱۳۹۶ تنها ۳۵۴ دلار در هر تن بوده است. از سوی دیگر تعدیل ارزش گمرکی کالاهای صادراتی باعث شده است شکاف بین سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ در ماههای پایانی منطقی‌تر گردد. این اختلاف به دلیل آن است که افزایش نرخ ارز باعث شده است که برخی کالاها برای صادرات مقرون به صرفه‌تر شوند و ارزش واحد آنها نیز بالا بوده است (نظیر سکوه‌های شناور یا غوطه ور حفاری یا استخراج کد ۸۹۰۵۲۰).

نمودار ۴: ارزش واحد صادرات (دلار/تن) بصورت تجمعی

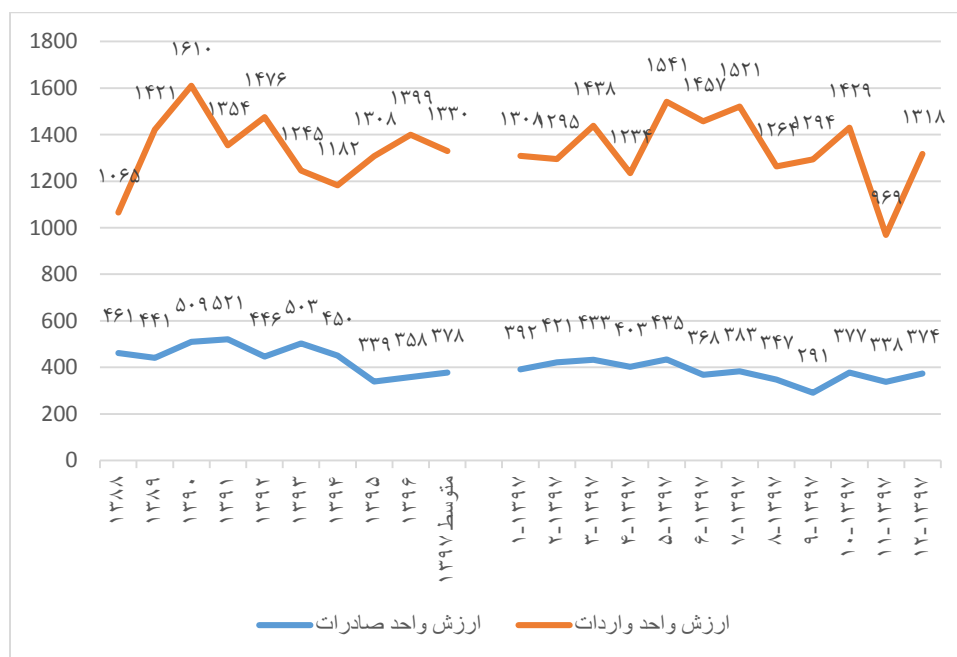

رابطه مبادله

رابطه مبادله که نشان دهنده رابطه تجاری بین گروهی از کشورهاست، از نسبت ارزش واحد کالاهای صادراتی به ارزش واحد کالاهای وارداتی بدست می‌آید. این رابطه نشان می‌دهد که به ازای هر واحد کالای صادراتی به چه میزان کالا می‌توان وارد کرد. بهبود این شاخص (بدون تغییر در قیمت جهانی) می‌تواند گویای تغییر ترکیب کالاهای صادراتی از مواد خام به کالاهای صنعتی که ارزش افزوده بالاتری نیز برای کشور مورد نظر به همراه دارد، باشد.

دو نمودار زیر ارزش واحد صادرات و واردات و نسبت این دو شاخص (رابطه مبادله) را نشان می‌دهد. بر اساس نمودار ۵، ارزش واحد صادرات طی سالهای ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۶ بطور متوسط ۴۴۷ دلار بود که در سال ۱۳۹۷ به ۳۷۸ دلار کاهش یافته است. این آمار نشان می‌دهد که خام فروشی در سال ۱۳۹۷ همچون ماههای گذشته تداوم دارد و بیشتر از دوره ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۶ شده است. به عبارت دیگر افزایش نرخ ارز در سالهای ۱۳۹۱ و ۱۳۹۷ به افزایش صادرات کالاهای با ارزش افزوده بیشتر منجر نشده است. ارزش واحد واردات نیز نشان می‌دهد که در دوره تحریم‌های سالهای ۹۰ و ۹۱ به دلیل افزایش هزینه‌های معاملاتی افزایش و بعد از امضاء برجام کاهش یافت و مجدداً در سال ۱۳۹۷ به دلیل محدودیتهای وارداتی کشور تا مهرماه افزایش و در آبان به پایینترین سطح تقریباً از سال ۱۳۹۴ به بعد رسید. از آبان ماه مجدداً روند افزایشی آغاز شد بطوریکه نزدیک به ۱۳ درصد افزایش در ارزش واحد واردات (دیمه نسبت به آبان ماه) را شاهد هستیم. در بهمن ماه به حداقل خود ۹۶۹ دلار رسید و در اسفند ماه مجدداً با سطح قبلی ۱۳۱۸ دلار افزایش یافت.

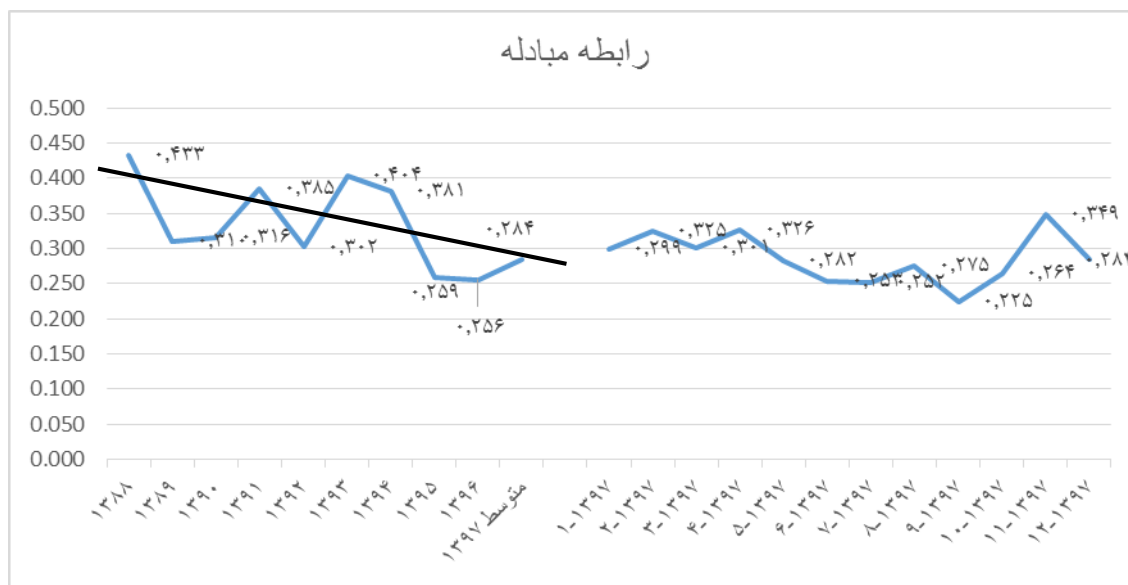
نمودار ۵: ارزش واحد صادرات و واردات (تن / دلار) سالهای ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۷

از حاصل تقسیم ارزش واحد صادرات و واردات به رابطه مبادله خواهیم رسید که نمودار زیر این نسبت را نشان می‌دهد. همانطوریکه از نمودار مشخص است طی سالهای ۱۳۸۸ به بعد بطور نسبی با کاهش رابطه مبادله مواجه بوده‌ایم، یعنی با هر دلار صادرات کشور کمتر کالا وارد کشور کرده‌ایم. با وجود تمامی سیاستهای

متخذه در سال ۱۳۹۷، رابطه مبادله به سود صادرات نسبت به سالهای ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ بهبود یافته است. هر چند در مقایسه با سالهای قبل (قبل از ۱۳۹۴) پایینترین حد است.

نمودار ۶: رابطه مبادله طی سالهای ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۷

سبد صادراتی کشور

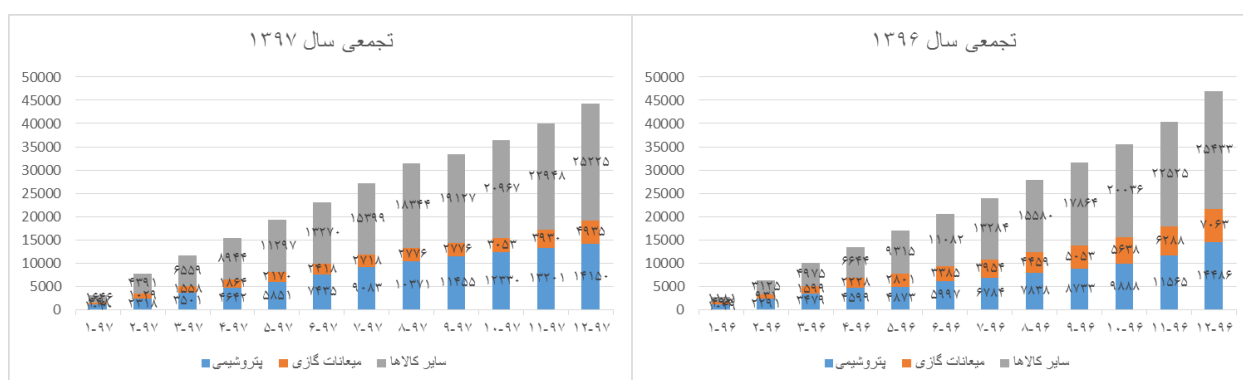
آمار تجارت خارجی کشور در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که سهم کالاهای پایه نفتی در سبد صادراتی کشور در حال کاهش بوده و تغییری در این سبد در حال وقوع است. شاهد این موضوع نیز کاهش سهم صادرات میعانات گازی است که در ۱۲ ماهه منتهی به اسفند ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل، به لحاظ ارزشی افت نزدیک به ۳۰ درصدی را تجربه کرده است. در نتیجه بیشترین سهم در سبد صادراتی ایران متعلق به سایر کالاها با سهم ارزشی بیش از ۵۷ درصد بوده و پس از آن پتروشیمی با سهم ارزشی نزدیک به ۳۲ درصد قرار دارد.

در ترکیب سبد صادراتی در سال ۹۷، با وجود کاهش ۳۰ درصد میعانات گازی، هنوز این محصول بالاترین رتبه صادرات را با ۴۹۳۵ میلیون دلار (سهم ۱۱/۴ درصد) در اختیار دارد. ارزش واحد این محصول همچنان ۵۲۱ دلار در هر تن است.

محصولات پتروشیمی نیز در سال ۱۳۹۷، به میزان ۱۴۱۵۰ میلیون دلار (با سهم ۳۱/۹۳ درصد) صادر شده که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۲/۳۲ درصد کاهش نشان می‌دهد. مقایسه آمار ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ نشان می‌دهد ارزش واحد صادرات این گروه ۱۲ درصد افزایش داشته است (ارزش هر تن محصولات پتروشیمی در ۱۳۹۶ معادل ۳۶۹ دلار و در ۱۳۹۷ معادل ۴۱۴ دلار بود).

صادرات سایر کالاها (صنعتی و کشاورزی، فرش و صنایع دستی) در ۱۳۹۷، معادل ۲۵۲۲۵ میلیون دلار (سهم ۵۶/۹۳ درصد) بود، که کاهش رشد ۰/۸۲ درصدی را تجربه کرده است. ارزش واحد این گروه محصولات در سال ۱۳۹۶ معادل ۳۳۳ دلار بود که در سال ۱۳۹۷ به ۳۴۳ دلار افزایش یافته است (۳/۰ درصد).

نمودار ۷: ترکیب سبد صادرات غیرنفتی کشور در سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ بصورت ماهانه

کالاهای برتر صادرات ایران:

یکی از چالش‌های عمده ترکیب کالاهای صادراتی کشور، سهم محدود کالاهای صنعتی با ارزش افزوده بالا است. با مروری بر ۱۵ قلم عمده صادراتی کشور در سال ۱۳۹۷، این نکته قابل مشاهده است که کالاهای صادراتی کشور عمدتاً «منبع محور» هستند (از میان ۱۵ قلم کالا ۸ قلم ذیل کد ۲۷۰۹ از مجموعه فراوردهای نفتی با سهم ۳۰ درصد است).

ارزش صادرات پانزده قلم اول صادرات کشور ۲۰/۱۷ میلیارد دلار است که سهمی معادل ۴۵/۵۲ درصد کل صادرات غیرنفتی می‌باشد. اولین قلم آن که میعانات گازی است با کاهش ۳۰/۱۲ درصدی مواجه شده است.

جدول ۱: اقلام عمده صادراتی کشور طی دوازده ماهه ۱۳۹۷ (میلیون دلار/ درصد)

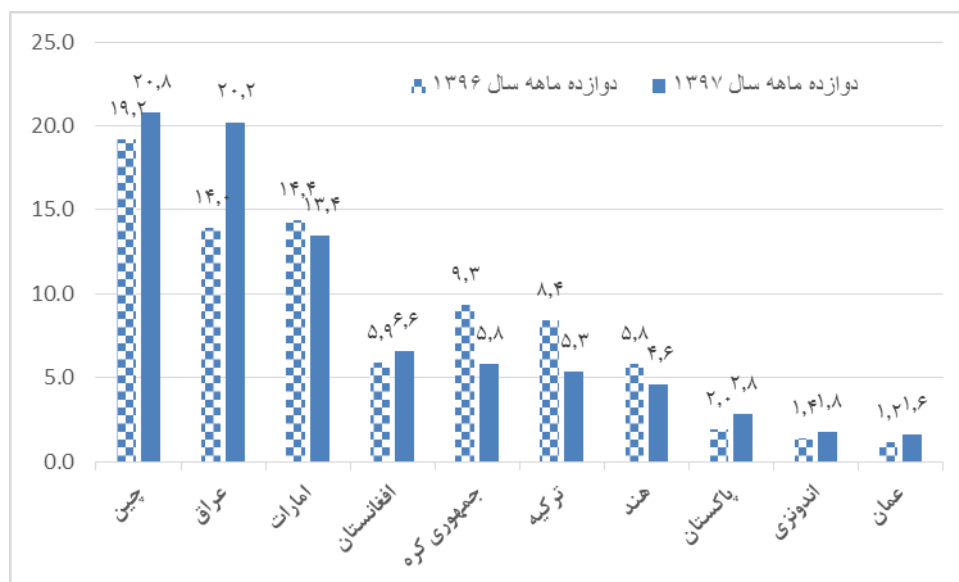
رتبه	تعرفه	شرح تعرفه	۱۳۹۷		ارزش واحد (دلار)		میزان تغییرات ۹۶ به ۹۷
			ارزش	سهم ارزش	۹۷	۹۶	
۱	۲۷۰۹۰۰۱۰	میعانات گازی	۴,۹۳۵	۱۱,۱۴	۵۲۱	۴۱۱	-۲,۱۲۸
۲	۲۷۱۱۱۹۰	گاز طبیعی مایع شده در ظروف یک هزار سانتی متر مکعب و بیشتر	۱,۹۲۴	۴,۳۴	۲۱۶	۱۸۸	-۵۷۲
۳	۲۷۱۱۱۲۹۰	پروپان مایع شده در ظروف یک هزار سانتی متر مکعب و بیشتر	۱,۷۱۰	۳,۸۶	۵۰۲	۴۳۵	۲۶۶
۴	۲۷۱۰۱۲۹۰	سایر روغن های سبک و فرآورده ها بجز بنزین	۱,۴۵۶	۳,۲۹	۵۰۱	۴۲۵	۱۳۰
۵	۲۹۰۵۱۱۰۰	متانول	۱,۳۵۰	۳,۰۵	۳۱۳	۲۹۲	۲۰۵
۶	۳۹۰۱۱۰۳۰	پلی اتیلن گرید فیلم با وزن مخصوص (چگالی) کمتر از ۹۴٪	۱,۲۶۶	۲,۸۶	۱,۰۷۱	۱,۱۸۹	-۸۴
۸	۳۹۰۱۲۰۲۰	پلی اتیلن گرید فیلم با وزن مخصوص (چگالی) ۹۴٪ یا بیشتر	۹۵۹	۲,۱۶	۱,۱۵۰	۱,۱۰۹	۱۱۰
۹	۲۷۱۰۱۹۹۰	سایر فرآورده های غیر مذکور دارای ۷۰٪ وزنی یا بیشتر	۸۸۴	۲,۰۰	۴۷۹	۴۴۲	۱۹۵
۷	۷۲۰۷۱۱۹۰	محصولات نیمه تمام از آهن یا فولاد غیرمزوج	۸۶۰	۱,۹۴	۴۲۱	۳۸۲	۵۵۱
۱۰	۲۷۱۳۲۰۰۰	قیرنفت	۸۵۵	۱,۹۳	۲۴۳	۱۸۴	۱۴۸
۱۱	۲۷۱۱۱۳۹۰	بوتان مایع شده در ظروف یک هزار سانتی متر مکعب و بیشتر	۸۴۱	۱,۹۰	۵۱۰	۴۶۵	-۴۷
۱۲	۲۹۰۵۳۱۰۰	اتیلن گلیکول (ا تان دی نول)	۸۳۶	۱,۸۹	۸۱۹	۷۴۷	۱۳۸
۱۳	۳۱۰۲۱۰۰۰	اوره حتی به صورت محلول در آب	۸۳۴	۱,۸۸	۲۳۶	۲۱۲	۵۷
۱۴	۲۷۱۱۱۹۹۰	سایر گازهای نفتی و هیدروکربورهای گازی شکل مایع شده	۸۰۱	۱,۸۱	۵۵۰	۵۰۰	۱۸۸
۱۵	۸۹۰۵۲۰۰۰	سکوهای شناور یا غوطه ور حفاری یا استخراج	۶۵۹	۱,۴۹	۴۴,۳۷۱	۴,۲۴۴	۶۵۴
جمع اقلام فوق			۲۰,۱۷۰	۴۵,۵۲	۴۳۷	۳۵۹	-۱۸۸
جمع کل			۴۴,۳۱۰	۱۰۰	۳۷۸	۳۵۴	-۲,۶۷۲

چنانچه بر اساس ستون آخر اقلامی که دارای افزایش صادرات بوده اند جمع بزنیم، افزایش صادرات ناشی از این اقلام (۱۱ قلم) به میزان ۲/۶ میلیارد دلار خواهد بود. یعنی بخش بزرگی از کاهش در صادرات کشور بواسطه این اقلام جبران شده است. این وضعیت میتواند شکننده باشد زیرا با کاهش اقلام محدود کاهش صادرات شدیدتر خواهد شد.

جغرافیای صادراتی کشور

نمودار زیر نشان میدهد که ۵ کشور اول در حدود ۶۶/۹ درصد و ۱۰ کشور ۸۳/۱ درصد صادرات کشور را به خود اختصاص می دهند. نکته مهم تمرکز بیشتر سه کشور اول است، بطوریکه سهم سه کشور چین، عراق و امارات از صادرات غیرنفتی ۹۶ معادل ۴۷/۵ درصد بود در سال ۹۷ به ۵۴/۵ درصد رسید. عمده این تغییر به افزایش سهم عراق برمیگردد.

نمودار ۸: سهم مقاصد صادراتی کشور در ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ (درصد)

در میان ده شریک تجاری اول کشورهای عراق، پاکستان، اندونزی و عمان با رشدهای دو رقمی مواجه بودند. تغییری دیگری که در شرکای تجاری دیده میشود چرخش شرکا بسمت کشورهای پیرامونی است. سهم کشورهای همسایه از ۵۰ درصد سال ۱۳۹۶ به ۵۳/۴ درصد در سال ۱۳۹۷ افزایش یافته است که سهم عراق در این افزایش بسیار چشمگیر بوده است. افزایش صادرات به کشور عراق با وجود لغو پیمان‌سپاری همچنان رو به صعود و بازار افغانستان با کندی رشد صادرات مواجه است. با وجود حمایت‌های ترکیه در قبال زیادی خواهی‌های آمریکا، سهم این کشور نزدیک به ۳ واحد درصد کاهش یافته است. در این میان صادرات به امارت، قطر، ترکمنستان، روسیه، ارمنستان و قزاقستان کاهش یافته است.

نکته مهم دیگر اختلاف‌های شدید ارزش واحد صادرات در کشورهای همسایه است. به عنوان مثال ارزش واحد صادرات به کشور کویت ۶۸ دلار در هر تن است. دلیل آن صادرات سیمان، حیوانات زنده، محصولات کشاورزی عمدتاً خام و ... است که در زمره کالاهای با ارزش افزوده پایین است. در بازار قطر نیز با چنین وضعیتی مواجه هستیم. در این میان بحرین با ۱۴۰۹ دلار در هر تن بالاترین ارزش واحد صادرات را دارد

(بیش از سه برابر متوسط کل کشور). از جمله محصولات صادراتی به قطر زعفران (۱/۳ میلیون دلار) است که دارای ارزش واحد ۱۳۵۰۰۰۰ دلار است.

جدول ۲: صادرات به کشورهای همسایه در سال ۱۳۹۷ و مقایسه با ۱۳۹۶ (میلیون دلار-درصد)

رتبه	کشور مقصد	دوازده ماهه سال ۱۳۹۷		دوازده ماهه سال ۱۳۹۶		درصد تغییرات	
		ارزش (دلار)	سهم ارزش	ارزش (دلار)	سهم ارزش	ارزش	ارزش واحد (دلار)
۲	عراق	۸,۹۶۱	۲۰,۲	۶,۵۵۵	۱۴,۰	۳۶,۷	۹۶
۳	امارات	۵,۹۵۵	۱۳,۴	۶,۷۷۱	۱۴,۴	-۱۲,۱	۹۷
۴	افغانستان	۲,۹۲۷	۶,۶	۲,۷۸۵	۵,۹	۵,۱	۴۹۵
۶	ترکیه	۲,۳۶۹	۵,۳	۳,۹۶۳	۸,۴	-۴۰,۲	۳۷۲
۸	پاکستان	۱,۲۴۷	۲,۸	۹۱۹	۲,۰	۳۵,۸	۴۷۱
۱۰	عمان	۷۲۹	۱,۶	۵۵۲	۱,۲	۳۲,۱	۲۷۷
۱۲	آذربایجان	۴۱۱	۰,۹	۳۲۶	۰,۷	۲۶,۱	۳۵۰
۱۳	ترکمنستان	۴۰۰	۰,۹	۴۱۸	۰,۹	-۴,۳	۴۲۶
۱۴	فدراسیون روسیه	۲۸۱	۰,۶۳	۲۹۲	۰,۶۲	-۴,۱	۴۲۶
۱۸	کویت	۲۵۳	۰,۵۷	۲۵۲	۰,۵۴	۰,۴	۲۸۹
۲۱	قطر	۲۲۵	۰,۵۱	۲۴۲	۰,۵۱	-۶,۷	۳۴۹
۲۶	ارمنستان	۱۵۹	۰,۳۶	۲۰۳	۰,۴۳	-۲۱,۵	۴۵۷
۲۹	قزاقستان	۱۳۱	۰,۳۰	۱۶۹	۰,۳۶	-۲۲,۲	۴۹۸
۶۹	بحرین	۱۲	۰,۰۳	۱۲	۰,۰۲	۱,۰	۴۷۵
	جمع کشورهای فوق	۲۴,۰۶۰	۵۴,۳	۲۳,۴۵۸	۴۹,۹	۲,۵۷	۵۵۶
	جمع کل	۴۴,۳۱۰	۱۰۰	۴۶,۹۸۲	۱۰۰	-۵,۶۹	۸۵

خلاصه گزارش و تحلیل وضعیت:

- در سال ۱۳۹۷ تجارت کل کشور بالغ بر ۸۶۹۲۲ میلیون دلار بود که در مقایسه با سال پیش ۱۴/۴ درصد کاهش داشته است. این کاهش عمدتاً مربوط به واردات بوده است. از این میزان ارزش تجارت، ۴۴۳۱۰ میلیون دلار آن مربوط به صادرات غیرنفتی کشور بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل کاهش ۵/۷ درصد در ارزش و ۱۱/۸ درصدی در وزن را شاهد هستیم. در مقابل ارزش واردات در همین مدت ۲۶۱۲ میلیون دلار بوده است. مقایسه آمار واردات با مدت مشابه سال قبل حاکی از کاهش ارزش ۲۱/۷۵ درصدی و کاهش وزن به میزان ۱۷/۵۳ درصد است.
- مقایسه آمار صادرات و واردات حاکی از مزاد تراز تجاری معادل ۱۶۹۸ میلیون دلار در سال ۱۳۹۷ است.

۳- آمار تجارت خارجی کشور در سال ۱۳۹۷ نشان می‌دهد که سهم کالاهای منبع محور بویژه پایه نفتی در سبد صادراتی کشور در حال کاهش بوده و بدین ترتیب سبد صادراتی در حال دگرگونی است. شاهد این موضوع نیز کاهش سهم صادرات میعانات گازی است که در ۱۲ ماهه منتهی به اسفند ۹۷ نسبت به مدت مشابه سال قبل، به لحاظ ارزشی افت نزدیک به ۳۰ درصدی را تجربه کرده است. در نتیجه بیشترین سهم در سبد صادراتی ایران متعلق به سایر کالاها با سهم ارزشی بیش از ۵۷ درصد بوده و پس از آن پتروشیمی با سهم ارزشی نزدیک به ۳۲ درصد قرار دارد.

۴- کشورهای چین، عراق، امارات، افغانستان و کره جنوبی در صدر شرکای تجاری قرار دارند، این ۵ کشور ۶۷ درصد صادرات کشور را در اختیار دارند (۱۰ کشور ۸۳/۱ درصد سهم دارند). همانطوریکه انتظار میرفت سهم کشورهای پیرامونی در حال افزایش است، بطوریکه سهم ۱۴ کشور همسایه^۲ از ۵۰ درصد در سال ۹۶ به ۵۴/۳ درصد در ۱۳۹۷ افزایش یافته است. با وجود کاهش صادرات غیرنفتی کل کشور (۵/۷ درصد)، افزایش صادرات به کشورهای همسایه ۲/۵ درصد بوده است.

۵- بر اساس اطلاعات منتشره گمرک ارزش هر تن کالای صادراتی در سال ۱۳۹۷ معادل ۳۷۸ دلار بوده که در مقایسه با مدت سال پیش ۷ درصد افزایش دارد. این در حالی است که ارزش هر تن کالاهای صادراتی کشور در سال ۱۳۹۶ تنها ۳۵۴ دلار در هر تن بوده است. از سوی دیگر تعدیل ارزش گمرکی کالاهای صادراتی باعث شده است شکاف بین سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ در ماههای پایانی منطقی تر گردد. این اختلاف به دلیل آن است که افزایش نرخ ارز باعث شده است که برخی کالاها برای صادرات مقرون به صرفه تر شوند و ارزش واحد آنها نیز بالا بوده است (نظیر سکوهای شناور یا غوطه ور حفاری یا استخراج کد ۸۹۰۵۲۰). از سوی دیگر روند کاهشی ارزش واحد صادرات از سال ۱۳۹۱ (۵۲۱ دلار) حاکی از روند رو به رشد خام فروشی در کشور است.

۶- افزایش صادرات فرآوردهای نفتی (۱ میلیارد دلار افزایش در سال ۱۳۹۷ شامل تنها کالاهای ۱۴ قلم اول) باعث شده است کشور بیشتر به سمت خام فروشی حرکت کند و وضعیت رابطه مبادله را بدتر نماید، هرچند این وضعیت محدود به امسال نیست و از سال ۱۳۹۴ به بعد شدت گرفته است.

۷- ارزش واردات کشورهای همسایه در سال ۲۰۱۸ نسبت به ۲۰۱۷ با کاهش ۱۲ درصدی مواجه بوده است. این مسئله حاکی از کاهش اندازه بازار کشورهای همسایه و نشاندهنده سخت شدن افزایش

۲. پاکستان، افغانستان، ترکمنستان، ارمنستان، قزاقستان، آذربایجان، ترکیه، عراق، کویت، بحرین، امارات، عمان، روسیه و قطر

سهم از بازار این کشورها است. لذا خیلی نمی‌توان در افزایش صادرات به این کشورها حساب باز کرد. با این وجود سهم ایران از بازار فوق افزایش و از $\frac{2}{3}$ درصد در سال ۲۰۱۷ به $\frac{2}{8}$ درصد در سال ۲۰۱۸ رسید.

۸- با توجه به بسته تسهیل واردات مواد اولیه و واسطه‌ای بخش تولید از محل ارز حاصل از صادرات که در اواخر اسفندماه ۱۳۹۷ از سوی بانک مرکزی ابلاغ شد، انتظار می‌رود بازار نسبتاً مناسبی برای ارز صادراتی تجار ایجاد شده باشد و چشم انداز مثبتی را برای این گروه فراهم آورد.